

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

BASIC PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION OF THE «GREEN» ECONOMY MODEL IN UKRAINE

Концептуальні зрушення парадигми функціонування економічної системи країни, в умовах повномасштабного воєнного вторгнення, зумовлюють необхідність докорінної зміни стратегічних векторів прогресивного розвитку «зеленої» економіки держави, акцентуючи увагу на трансформаційних зрушеннях та необхідності диверсифікації ступеню впливу потенційних зовнішньоекономічних загроз. Функціонування існуючої моделі «зеленої» економіки в таких умовах є малоефективним, а тому, – необхідними є структурні зміни парадигми становлення «зелених» інвестицій в державі, залучення додаткового фінансування державних проєктів та програм у сфері «зеленої» економіки, необхідності зміни інноватики програми стратегічного розвитку економічної системи в цілому. У статті проаналізовано основні засади впровадження комплексної моделі «зеленої» економіки в Україні та забезпечення аспектів її прогресивного розвитку. Наукова новизна дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу пріоритетних аспектів інноваційної моделі «зеленої» економіки із врахуванням ступеню впливу факторів оточуючого економічного середовища.

Ключові слова: «зелена» економіка, стратегія, модель, стратегічні пріоритети, трансформація, прогрес.

Conceptual shifts in the paradigm of the functioning of the country's economic system, in the conditions of a full-scale military invasion, necessitate a radical change in the strategic vectors of the progressive development of the state's «green» economy, focusing on transformational shifts and the need to diversify the degree of influence of potential foreign economic threats. The functioning of the existing model of the «green» economy in such conditions is ineffective, and therefore – structural changes in the paradigm of the formation of «green» investments in the state, attraction of additional financing of state projects and programs in the field of «green» economy, the need to change the innovation of the strategic development program are necessary economic system as a whole. The article analyzes the main principles of implementing a complex model of the «green» economy in Ukraine and ensuring aspects of its progressive development. The scientific novelty of the study consists in conducting a comprehensive analysis of the priority aspects of the innovative model of the «green» economy, taking into account the degree of influence of the factors of the surrounding economic environment. The systemic integration of world markets, which is caused by globalization accents and the context of transformational transformations, necessitates the need to reform the concept of determining the vectors of the state's strategic development through the prism of the «green» economy. At the current stage of economic transformations in the world community, it is especially important to provide opportunities for the implementation of innovative transformations, forming progressive accents to ensure a high level of competitiveness of the economic system, its high ranking positions among other countries of the world. Undoubtedly, there are significant changes in the economy of Ukraine in the context of the introduction and development of the «green» economy. The peculiarity of this issue is the search for the possibilities of ensuring the functioning of the overall model of economic progressive development, taking into account the comprehensive impact of the factors of a full-scale military invasion of the territory of the state. At the same time, the question of researching the mechanisms of ensuring sustainable development and implementing a unified model of the «green» economy is acute not only for the national economic system, but also for states all over the world.

Key words: «green» economy, strategy, model, strategic priorities, transformation, progress.

УДК 338.2:330.341

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-4>

Фісуненко П.А.¹

д.е.н., доцент,
декан економічного факультету,
професор кафедри
девелопменту нерухомості,
фінансів, обліку та маркетингу,
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури

Fisunenko Pavlo

Prydniprovsk State Academy
of Civil Engineering and Architecture

Постановка проблеми та її актуальність.

Системна інтеграція світових ринків, що викликана глобалізаційними акцентами й контекстом трансформаційних перетворень, зумовлює потребу переформатування концепції визначення векторів стратегічного розвитку держави крізь призму «зеленої» економіки. На сучасному етапі економічних перетворень у світовій спільноті особливо важливо забезпечити можливості для втілення інноваційних перетворень, сформувавши прогресивні акценти забезпечення високого рівня конкурентоспроможності економічної системи, її високих рейтингових позицій серед інших держав світу.

Безумовно, в економіці України є суттєві зміни в контексті запровадження та розвитку «зеленої» економіки. Особливістю даного питання є пошук можливостей забезпечення функціонування

сукупної моделі економічного прогресивного розвитку із врахуванням всеохоплюючого впливу факторів повномасштабного воєнного вторгнення на територію держави. При цьому, питання дослідження механізмів забезпечення сталого розвитку та впровадження уніфікованої моделі «зеленої» економіки гостро постає не лише для національної економічної системи, а й для держав у всьому світі. Наприклад, за оцінками міжнародних експертів у 2023 році, у світі в цілому 3,8 млрд. людей існують на 1,5 долари США у день [3]. При цьому, різниця у верхній та нижній межі світової соціальної драбини складає 1:800. Тобто, за оцінками Організації Об'єднаних Націй, 300 найбагатших людей у світі мають сукупні ресурси більше, ніж два мільярди малозабезпеченого населення [4]. На сьогоднішній день однією із основоположних

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1339-5860>

проблем світової спільноти є саме зниження темпів дивергенції доходів населення між розвиненими та малозабезпеченими країнами. Таким чином, впровадження сучасної моделі «зеленої» економіки сприятиме якісному забезпеченню трансформаційних перетворень та прогресивному економічному розвитку країни у довгостроковій перспективі. Відтак, наведене питання наукового дослідження є актуальним та потребує детального вивчення. У процесі наукового дослідження використано методи теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, проаналізовано перспективні аспекти основних засад впровадження «зеленої» економіки в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження можливостей побудови сучасної моделі «зеленої» економіки висвітлено у наукових роботах багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Наприклад, в наукових дослідженнях Паламарчук Т., Усюк Т. проаналізовано теоретико-методологічні аспекти становлення та прогресивного розвитку «зеленої» економіки під впливом глобалізаційних процесів [7].

Квач Я.П., Борисов О.Г., Фірсова К.В., Бистряков І.К. аналізують контекст концептуальних економічних перетворень під впливом модернізаційних тенденцій «зеленої» економіки [9, с. 54; 10, с. 55], аналізуючи досвід розвинених держав світу та потенційні можливості його застосування для розвитку економіки України.

Гончаренко М.Ф., Пархоменко Н.М. розкрили категоріальну сутність та основні характеристики «зеленої» економіки на прикладі регіональних аспектів сталого розвитку [11, с. 9].

Проте, відповідні напрацювання, як результати наукових досліджень та публікацій відповідної тематики, не розкривають потенціал економічних перетворень в Україні під впливом факторів повномасштабного воєнного вторгнення та загального суттєвого зниження рейтингових позицій держави на світовій арені.

Мета статті. Метою статті є пошук концептуальних засад впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні, враховуючи невпинний вплив глобалізаційних акцентів та вплив факторів повномасштабного воєнного вторгнення на територію держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові драйвери та регуляторні механізми управління прогресивним розвитком національної економічної системи потребують постійних трансформаційних перетворень у відповідності до вимог часу. Відтак, основними аспектам в контексті впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні є трансформаційні перетворення окремих елементів національної економічної системи.

Пріоритетними потенційними можливостями формування комплексної моделі «зеленої» економіки в Україні є наступні (рис. 1).

Ґрунтуючись на виокремлених основних пріоритетах забезпечення сталого розвитку «зеленої» економіки України у 2024 році необхідним є розуміння взаємозалежності відповідних складових з метою формування комплексного довгострокового стратегічного вектору економічного розвитку держави. Проаналізуємо детальніше кожен із виокремлених пріоритетів з метою його критичної оцінки та визначення сукупної ролі

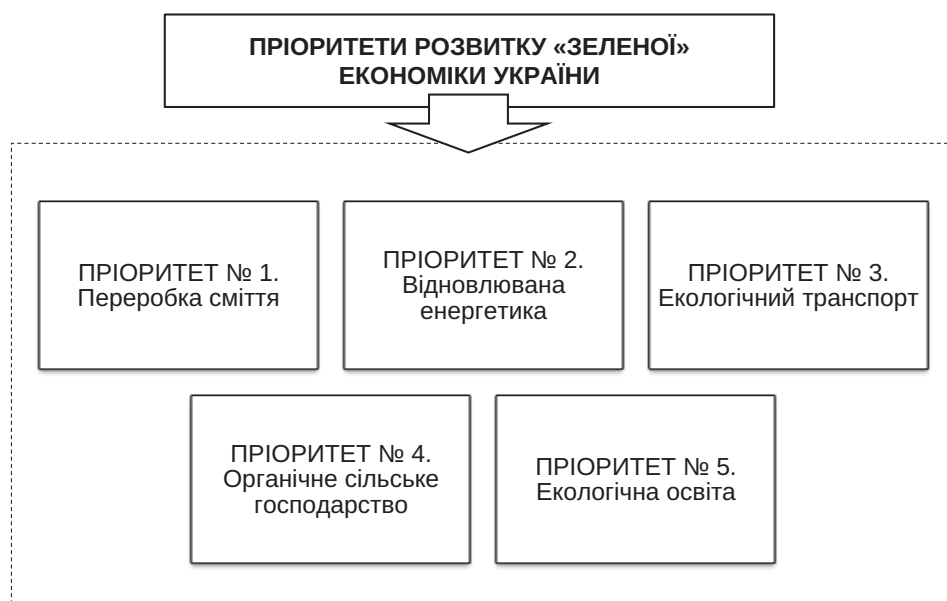

Рис. 1. Схематичне відображення основних пріоритетів забезпечення сталого розвитку «зеленої» економіки України у 2024 році

Джерело: авторська розробка

у впровадженні моделі «зеленої» економіки в Україні.

Пріоритет № 1 «Переробка сміття». За оцінкою міжнародних експертних груп фахівців, у 2023 році Україна потрапила у рейтинг ТОП-5 держав світу, які виробляють найбільшу кількість сміття у світі, з яких 94% складають небезпечні для життя та токсичні відходи [1; 5]. Проте, ситуація із переробкою сміття в Україні не є такою однозначною. Наприклад, у 2023 році, за результатами наукових досліджень [6], виявлено, що підприємства з переробки сміття в Україні завантажені лише на 54%, а для того, щоб мати можливості для функціонування відповідних структурних підрозділів даних підприємств та не зупиняти роботу в цілому, – закуповується сміття з-за кордону. У 2023 році, за результатами щорічного звіту міжнародної аудиторської компанії PwC, на одного мешканця України щороку припадає 370–390 кг побутових відходів, а на країну в цілому – близько 15 млн. т сміття [2]. За друге півріччя 2023 року Україна імпортувала 215 тис. т макулатури, 12 тис. т склобою, 57 тис. т відходів пластмас, що сукупно у грошовому вимірі складає 2,6 млрд. грн.

Інформація щодо показників імпорту макулатури, відходів пластмас в Україну у 2023 році представлена на рис. 2–3.

В цілому, за 2023 рік, з метою забезпечення функціонування підприємств з переробки сміття на достатньому рівні, – Україна імпортувала макулатури на 120 млн. доларів США, відходів пластмас – на 98 млн. доларів США, а склобою – на 3,8 млн. доларів США.

На території України функціонує велика кількість підприємств, що переробляють сміття, а саме: «ЕкоЛан», «УкрЕкоКом», «ТехноНіколь», «Фрегат

Еко», «МАКО», «Вторресурси», «GreenEra», «Clear Energy», «БіоТЕК», «ЕкоОптіма» та багато інших. З метою забезпечення їх функціонування на середньому рівні, – Україна вимушено імпортує суттєву кількість сміття, при цьому власне сміття – просто вивозиться на сміттєзвалище і практично не переробляється українськими підприємствами, а окремо складається та зберігається на спеціальних територіях сміттєзвалищ.

Пріоритет № 2 «Відновлювана енергетика». Пошук альтернативних джерел електроенергії є основоположним питання економічних перетворень держав світу. Можливість формування енергетичної незалежності в економічній системі держави полягає у можливостях використання виробництва сонячних панелей, використання потенційної енергії вітру та води і т.д. Станом на квітень 2024 р. в Україні представлено сім найбільших компаній «зеленої» енергетики, що функціонують за рахунок залучення додаткового інвестиційного капіталу, зокрема:

– «DTEK Renewables» – один із найбільших виробників електроенергії на території України, що зосереджує увагу на використанні сонячних та вітрових електростанцій;

– «TIU Canada» – компанія із міжнародним інвестиційним капіталом, що акцентує увагу на використанні сонячної енергетики на території України;

– «Scatec Solar» – норвезька компанія, що розвиває проєкти та програми державного рівня із використання сонячної енергетики на території України;

– «Acciona Energía» – іспанський енергетичний гігант, що реалізує комплекс проєктів державного рівня за рахунок міжнародного інвестиційного

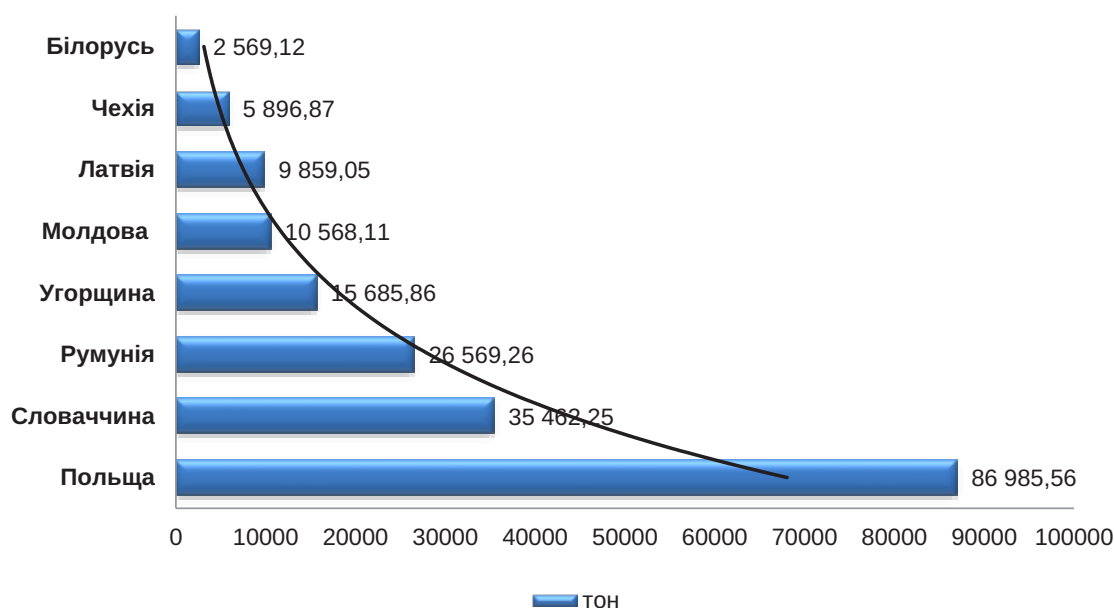

Рис. 2. Інформація щодо показників імпорту макулатури в Україну у 2023 році, т

Джерело: проаналізовано та згруповано автором на основі [3; 5; 8]

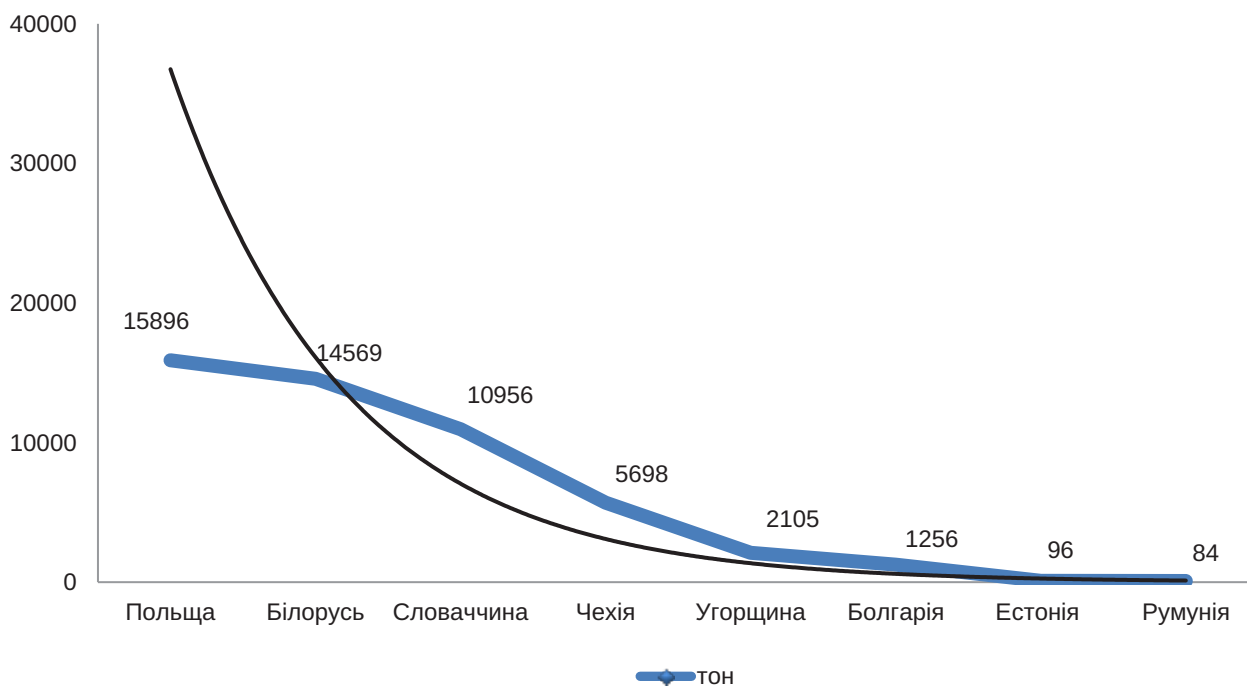

Рис. 3. Інформація щодо показників імпорту відходів пластмас в Україну у 2023 році, т

Джерело: проаналізовано та згруповано автором на основі [3; 5]

капіталу та зосереджений на використанні відновлюваної енергетики;

- «NBT» – норвезька компанія, що спеціалізується на використанні вітрової енергетики;
- «EuroCape New Energy» – міжнародна компанія, що розвиває вітрові проєкти на території України;
- «Rodina Energy Group» – компанія, що займається будівництвом сонячних електростанцій на території України.

Отже, відновлювана енергетика має потенціал для розвитку не лише в світі в цілому, а й формує стратегічні вектори економічного прогресивного розвитку та інноватики в Україні.

Пріоритет № 3 «Екологічний транспорт». Даний складовий елемент формує один із пріоритетів забезпечення сталого розвитку «зеленої» економіки України. Проте, якщо попередні два пріоритети мають перспективу реалізації та показники залучення додаткового інвестиційного капіталу навіть у період активних воєнних дій на території держави, то втілення даного пріоритету є можливим виключно у період повоєнного відновлення економіки України.

Пріоритет № 4 «Органічне сільське господарство». Відповідний напрямок стратегічного планування економічного розвитку держави є новим для України. Наразі відсутнє інвестування закордонних партнерів у даний вид діяльності, крім того, ґрунтуючись на аспектах євроінтеграційних процесів, – втілення даного пріоритету є обов'язковим для забезпечення відповідності європейським

стандартам вирощення культур без пестицидів та хімічної обробки.

Пріоритет № 5 «Екологічна освіта». Відповідний пріоритет направлений на освоєння новітніх спеціальностей в контексті «зеленої» економіки та втілення можливостей реалізації власних міжнародних проєктів та програм за підтримки закордонних партнерів у сфері «зеленого» інвестування. Наприклад, пріоритетними, за оцінкою світової спільноти, наразі є наступні спеціальності: енергетичний аудитор, спеціаліст з управління відходами, агроеколог, інженер з відновлюваної енергетики.

У своєму контексті, «зелена» економіка, як окрема модель національної економічної системи, базується на переформатуванні векторів стратегічного розвитку, орієнтуючись на інноватику забезпечення інституційно-регуляторних, організаційних та економіко-інноваційних диференціацій. Відтак, різноспрямовані тренди ресурсоспоживання в Україні характеризуються необхідністю швидкого пристосування до зміни прогресивних умов трансформаційних економічних перетворень з урахуванням впливу аспектів повномасштабного воєнного вторгнення на територію держави. Модель «зеленої» економіки України є перехідною, акцентуючи увагу на первинних етапах привернення уваги держави, суспільства, світової спільноти до необхідності вирішення та забезпечення комплексності аналізу проблем захисту навколишнього середовища. Основними характеристиками перехідної моделі «зеленої» економіки України є

наступні: брак ефективного забезпечення процесів суспільного відтворення, відсутність достатнього рівня залучення додаткового інвестиційного капіталу, низька ефективність державної політики у сфері забезпечення трансформаційних перетворень економічної системи щодо становлення норм та принципів «зеленої» економіки, низький рівень розвитку механізмів та інструментів забезпечення показників енергоефективності.

Висновки. Модель «зеленої» економіки України наразі перебуває у процесі трансформаційних перетворень та економічних видозмін. Конвергенція окремих складових елементів відповідної моделі характеризується відтворенням потенціалу інноватики та необхідності залучення додаткового фінансування з урахуванням глобалізаційного впливу. При цьому, фрагментарна конвергенція окремих вибірових елементів є неможливою, що передбачає необхідність змін парадигми концептуальних засад відповідної моделі, акцентуючи увагу на глибинних основоположних перетвореннях.

Практичне значення проведеного наукового дослідження полягає у виокремленні основних пріоритетів забезпечення сталого розвитку «зеленої» економіки України на період 2024 року із врахуванням впливу факторів повномасштабного воєнного вторгнення на територію держави, необхідності забезпечення її високих конкурентоспроможних позицій на світовій арені, трансформаційних перетворень моделі «зеленої» економіки та глобалізаційного впливу. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень з даної проблематики є дослідження інструментарію забезпечення комплексності економічних перетворень при реформатування інноваційної моделі «зеленої» економіки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Green Growth Index 2020: Measuring performance in achieving SDG targets. GGGI technical report, № 16. Global Green Growth Institute. Republic of Korea. 2020. URL: <https://greengrowthindex.gggi.org/wp-content/uploads/2021/01/2020-Green-Growth-Index.pdf>
2. The Bioeconomy to 2030: designing a policy agenda. OECD, 2009.
3. Савицький О. Планування відновлення в розпал війни. *Foreign Ukraine*. 2022. URL: <https://foreignukraines.com/2022/11/22/why-is-it-necessary-to-build-a-green-economy-in-ukraine-after-the-war/>
4. Аналітичний звіт до Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. Європейська Комісія. 2023. 70 с. URL: https://euua.kmu.gov.ua/sites/default/files/imce/analychnyy_zvit_yek_ukrayinskoyu.pdf

5. Річний моніторинговий звіт «Україна та Європейський зелений курс». Dixigroup. 2023. 37 с. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/richnyi-monitorynhovyyi-zvit-ukraina-ta-yevropeyskiy-zeleniy-kurs-04-02-2023>

6. Як відбудувати «зелену» країну: рекомендації для відновлення України. ГО «ДІКСІ ГРУП». 2022. 25 с.

7. Honcharuk I., Tokarchuk D., Gontaruk Y., Hreshchuk H. Bioenergy recycling of household solid waste as a direction for ensuring sustainable development of rural areas. *Polityka Energetyczna-Energy Policy Journal*. Volume 26. Issue 1. P. 23–42.

8. Kaletnik G.M., Shpykuliak O.G., Bilokinna I.D. The concept of “green economy” in the development of social formations. Economic aspects of energy efficient and environmentally safe directions for the development of rural areas: collective monograph. Sofia, 2021. P. 61–79.

9. Квач Я.П., Фірсова К.В., Борісов О.Г. «Зелена економіка»: можливості для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 52–56.

10. Бистряков І.К. Становлення зеленої економіки в Україні: методологічні аспекти. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. С. 50–57.

11. Гончаренко М.Ф., Пархоменко Н.М., Лучин О.М. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 6(228). С. 6–15.

REFERENCES:

1. Green Growth Index 2020: Measuring performance in achieving SDG targets. (2020) GGGI technical report, № 16. Global Green Growth Institute. Republic of Korea. Available at: <https://greengrowthindex.gggi.org/wp-content/uploads/2021/01/2020-Green-Growth-Index.pdf>.
2. Bioekonomika do 2030 roku: rozrobka prohrany polityky [The Bioeconomy to 2030: designing a policy agenda]. (2009) OECD.
3. Oleh Savytskyi. Planuvannia vidnovlennia v rozpal viiny [Reconstruction planning in the midst of war]. *Foreign Ukraine*. 2022. Available at: <https://foreignukraines.com/2022/11/22/why-is-it-necessary-to-build-a-green-economy-in-ukraine-after-the-war/>
4. Analychnyyi zvit do Povidomlennia Komisii dlia Yevropeiskoho Parlamentu, Yevropeiskoi Rady ta Rady Vysnovok Yevropeiskoi Komisii shchodo zaiavky Ukrainy na chlenstvo v Yevropeiskomu Soiuzi [Analytical report to the Communication of the Commission to the European Parliament, the European Council and the Board of Conclusions of the European Commission regarding Ukraine's application for membership in the European Union]. *Yevropeiska Komisiia*. 2023. 70 p. Available at: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/imce/analychnyy_zvit_yek_ukrayinskoyu.pdf
5. Richnyi monitorynhovyyi zvit «Ukraina ta Yevropeyskiy zeleniy kurs» [Annual monitoring report "Ukraine and the European Green Deal"]. *Dixigroup*. 2023. 37 p. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/richnyi->

monitorynhovyi-zvit-ukraina-ta-yevropeiskyi-zelenyikurs-04-02-2023

6. Yak vidbuduvaty «zelenu» krainu: rekomendatsii dlia vidnovlennia Ukrainy [How to rebuild a "green" country: recommendations for the recovery of Ukraine]. *HO «DIKSI HRUP»*. 2022. 25 p.

7. Honcharuk I., Tokarchuk D., Gontaruk Y., Hreshchuk H. Bioenergy recycling of household solid waste as a direction for ensuring sustainable development of rural areas. *Polityka Energetyczna-Energy Policy Journal*. Volume 26. Issue 1. P. 23–42.

8. Kaletnik G.M., Shpykuliak O.G., Bilokinna I.D. The concept of "green economy" in the development of social formations. Economic aspects of energy efficient and environmentally safe directions for the development of rural areas: collective monograph. Sofia, 2021. P. 61–79.

9. Kvach, Ya.P., Firsova, K.V. & Borisov, O.H. (2015). «Zelena ekonomika»: mozhlyvosti dlia Ukrainy ["Green economy": opportunities for Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 52–56. (in Ukrainian)

10. Bystriakov, I.K. (2011). Stanovlennia zelenoi ekonomiky v Ukraini: metodolohichni aspekty [Formation of the green economy in Ukraine: methodological aspects]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, no. 4, pp. 50–57. (in Ukrainian)

11. Honcharenko, M.F., Parkhomenko, N.M. & Luchyn, O.M. (2020). «Zelena» ekonomika yak napriam dosiah-nennia stiikoho ekoloho-ekonomichnoho rozvytku rehionu ["Green" economy as a direction to achieve sustainable ecological and economic development of the region]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6(228), pp. 6–15. (in Ukrainian)